

לשון של נהרות

מדת: ולקח מהם השר והזה באצבעו על פני הכפרת יי
 קדמו ולקח הכפרת יי שבע פעמים מן הדם באצבעו:
 ושט את השעיר והשאת אשר לעם והביא את דמו
 אל מבנות לפרקת ועשר את דמו באשר עשת להם
 כשר והנה אותו על הכפרת ולקח הכפרת: וכפר על יי
 והקדש מסמאת בגי ישראל ומפשיעיהם לכל חטאתם
 וכן יעשה לאהל מעד: השכן אתם: ברוך טמאתם:
 וכל אדם לא יהיה וקאל מעד: כבאו לכפר בקדש יי
 עד צאתו וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל:
 ויבא אל המזבח אשר לפני דלתו וכפר עליו ולקח מבם יי
 כשר ומקום השעיר ונתן על קרעו והפנה סקבו:
 והנה עליו מן הדם באצבעו שבע פעמים וסברו וקדשו יי
 מסמאת בגי ישראל: וכלה מכפר את הקדש ואת
 אהל מעד ואת המזבח והקריב את השעיר הדי:
 וסמוך אהרן את שתי ידיו על ראש השעיר כמו והתענה
 עליו את ידיו ונתן בגי ישראל ואת כל פשעיהם לכל
 חטאתם ונתן אתם על ראש השעיר ושלח ברי איש
 שתי המזבחה: ונשא השעיר עליו את כל עונתם אל יי
 ארץ יהודה ושלח את השעיר במדבר: ויבא אהרן אל
 אהל מעד ושט את כנפי השר אשר לכש כבאו אל
 הקדש והגיהם שם: ונתן את ידיו בפינים במקום יי

(ויקרא 16)

קריאתו וקריאתו ויאמר יהוה אל משה דבר אל אהרן
 אהרן ואל יבא בקדש אל הקדש סבות לפרקת אל
 גי הכפרת אשר על קרעו ולא ימות בי העון אהרן
 על חטאתו: קנאת יבא אהרן אל הקדש כשר כדבאר
 לחטאת ואל לעלה: קחת זכור קדש יקח ומקדש
 כד יהיו על קדשו ובאבגט כד יתיר וכמקדש כד יתיר
 כד יקדש גם ונתן במים את ידיו וקדשם: ומאת
 ערב בגי ישראל יקח שגרישעיר ענים לחטאת ואל
 אשר לעלה: והקריב אהרן את שר החטאת אשר
 לו וכפר בעדו ובעד ביתו: ולקח את שני השעירים
 ותעמיד אתם לפני יהוה פתח אהל מעד: ונתן אהרן
 על שני השעירים גדלות טבל אחד ליהוה ונתן אחד
 לעזאזל: והקריב אהרן את השעיר אשר עלה עליו
 בעדו ליהוה ונשא חטאתו: ונשא השעיר אשר עלה עליו
 בעדו לעזאזל: ועמדו לפני יהוה וקדש עליו לשלח
 אותו לעזאזל בסורבה: והקריב אהרן את שר החטאת
 אשר לו וכפר בעדו ובעד ביתו ושט את שר החטאת
 אשר לו: ולקח קולא מסמאת וקדש מעל המזבח
 מלפני יהוה וקולא מסמאת וקדש סמיתם וקדש וקדש
 סבות לפרקת: ונתן את חטאתו על ראש לפני יהוה
 ושלח ועגן חטאתו את הכפרת אשר על מעשרות ולא

לכל הבא לעקרנו מיעודנו: נהיה קרובים וקנאים
 ורומים לה — בקיום רצונו ובעשיית כל טוב. אז
 נבוא בשמחה אל חצר מקדשו: בסכין חריף של
 קדושת ה' נבטל את חיי הבהמות של החושניות;
 כך נוכח להתקבל במקדש; נתקרב אל ה' אף בחיינו
 החושניים — עלידי עשיית רצון קודשו עלי ארמות.
 אך יכול אדם לבחור בעזאזל. הוא יעמוד בפתח
 המקדש, ויראה את מצוות תורתו; והוא יחון את
 כוח ההתנגדות שניתן לו כדי להמרות את רצון ה';
 בפתח המקדש הוא יסרב להקריב את חיי הבהמה
 שבו; הוא ימאן למסור את החושניות לסכין כוח
 הרצון שנמסר ליהוה; הוא לא יאבה להקריב את כל
 אלה לקדושת ה' ותורתו. בפתח המקדש ולמראה
 תורתו הוא יקיים בלא כניעה את חיי הבהמה. באותה
 שעה התמכר לעזאזל, לכוח החושניות בלתי
 המבוקרת. ואין לו לזה מקום במקדש ולא בתחום
 חיי אדם ועם; שהיה אלה ישגשו רק באור התורה
 ומסביב למקדש ה'. מקומו מעתה במדבר; שם אין
 העולם המרצי מתעלה לתחום החירות על ידי מעשי
 האדם המוסרי.

ולאיש מאתנו לא נפלה ההכרעה מראש. אין
 הדבר תלוי לא במראה ולא בקומה ולא בדמים. לא
 כבוד והוד מראה ולא שיעור קומה, לא נכסים וממון
 ואף לא שעת ההכרעה יש בהם כדי לכפות את דרך
 ההכרעה. נכבד או נקלה, גדול או קטן, עשיר או
 רש, היום או אתמול, בכל שיעור של כוחות ונכסים
 ובכל עת יכול כל אדם להיות לה' או לעזאזל. ואין
 ערך להכרעתו לה', אלא אם כן יכול היה באותה
 שעה גם לפנות לעזאזל. וההכרעה לעזאזל מבזה את
 כבוד האדם — רק אם יכול היה באותה שעה גם
 להיות נאמן לה'. כי עצם פיתויו של עזאזל חייב
 היה להביא אותו לה'; שאלמלא הוא, לא יוכל להיות
 בן חופשי ועבד לה'; שלא ניתנה החושניות לאדם
 למען תשלוט בו — אלא למען ימשול בה הוא
 וינהוג בה: "ואליך משוקתו ואתה תמשל בו"
 (בראשית ה', ז; ראה פ"י שם).

(הרטו הירט)

והחיוניים, המסתים אותנו לסור מעל ה'. אז
 בידינו להיות בבחינת "שעיר לעזאזל": להפעיל את
 כוח ההתנגדות על ידי סירוב עז לשמוע בקול ה'.
 כי ה' העניק לנו את כוח ההתנגדות, אך בידינו
 להסנות כוח זה עצמו — כנגד ה' שנתנו ליתנו.
 הרשות בידינו להתמכר ללא מגן לחושניות ולכל
 צירייה; אך עלינו שה' לא נתן לנו את כוח
 ההתנגדות — אלא לצורך המלחמה בפיתוי החושניות.
 מי שנחלט לכוח החושניות — בניגוד למי שהשתעבד
 לה' ולתורתו — קרוי כאן "לעזאזל".

אולם מושג ה"חירות" כולל מאליו את האפשרות
 להתנגד לרצון ה'. אל יעלה על הדעת, שהכושר
 לחטוא ופיתוי החושניות הם רק תוצאה מהשחתת
 האדם. שכן קול מן האדם את הכושר לחטוא ואת
 הפיתוי המגרה של החושניות — וכבר חזל האדם
 להיות ראוי לשם זה. כי כל מעלת האדם מותנה
 בכושרו לחטוא; וכל כבוד האדם הוא ביכולת שניתנה
 לו — להמרות את רצון ה'. בעולם היסודות ובעולם
 האורגאני אין החטא מצוי כל עיקר; אך דווקא משום
 כך אין שם מעלות מוסריות. אלמלא היתה החושניות
 מפתה את האדם; אילו היה גם האדם מוצא סיפוק
 לגמשו רק בניצול כוחותיו כרצון ה'; אילו היה לו
 כל רע — מר, וכל טוב — מתוק; אלמלא היתה יכול
 להתנגד לרצון ה'; כדרך שהוא יכול להתנגד לפיתוי
 יצריו; אלמלא היה מסוגל להיות "שעיר לעזאזל"
 כדרך שהוא מסוגל להיות "שעיר לה" — כי אז
 היה גם הוא נתון לכפיית חוקי ה'. כשאר כל הברואים
 נטולי החירות; כי הללו לא ישנו את תפקידם לעולם;
 שכן רק קיום רצון ה' מביא להם סיפוק, וכל סטייה
 ממנו נוגדת את טבעם.

כך הועמדנו כולנו בפני ההכרעה בין ה' לבין
 עזאזל; כולנו עומדים בפתח המקדש — כדי לבחור
 בין ה' לבין כוח החושניות. שם, בקודש הקדשים,
 מונחת התורה כקודש קדשים. ניתן עינינו בתורה
 ונקבע את החלטתנו. יכולים אנחנו לבחור בה;
 נרכז את כל כוח ההתנגדות שניתן לנו כדי לסרב

שני השעירים האמורים כאן מתארים לפנינו
 נתי דמיונות. בחחילה הם זחים בתכלית, אך דרכיהם
 מרדות על סף המקדש. שניהם "שוין במראה ובקומה
 בדמים ובלקוחתן כאחד" (וימא סב ע"א). שניהם
 נומדים כאחד ובשונה "לפני ה' פתח אהל מועד"
 (לעיל ססוק ז). שניהם עומדים בסני אותה הכרעה
 — באפשרויות שחת על הכרעה — בין "לה" ובין
 לעזאזל". שניהם יכולים להיות כך או אחרת; יתר
 ול כן; כל אחד יכול להיות כך — רק מפני שהיה
 כול להיות גם אחרת: "אין הגורל קובע אלא בראוי
 'שם" (וימא סג ע"ב). ומכאן ואילך דרכיהם נמרדות
 תכלית הפירוד. מי שהוכרע לה' ימות בשחיטה
 מסכין חריף של המקדש; אך הוא יתקבל בכלי
 זמקדש; והוא יגיע משם אל קודש הקדשים; לקירבת
 מקום המקדש ביותר; הוא מקום ההשלמה של
 זון חיי תורה — להיות האדם מרכבה לשכינה.
 נגד זה מי שהוכרע לעזאזל, לא ייסע בסכין
 זמקדש; הוא לא ימות בשחיטה, אלא יעמוד חי בלא
 שינוי בעצמיות חיה יעמוד בלא פגע לפני ה' בפתח
 זמקדש. אך הוא לא יבוא אל המקדש סנימה, אלא
 יצא ממקומו וממושבות האדם, ויגיע אל השממה.
 כסותו עורף למקדש שמר על חיי עצמיותו — ויסיים
 עותם בשממת המדבר. ושניהם הם חטאות — "שני
 שעירי עזים לחטאת" (לעיל ססוק ה) — והם מבטאים
 עסוא אותו מושבה חטאת בשתי בחינותיו המנגדות.
 נראה לנו אפוא, שלא נטעה אם נאמר: שאר כל
 החטאות מתארות דרך חיים, שהיתה ראויה להתקיים
 כעבר, והחייבת להתגשם בעתיד. ואילו כאן מתוארת
 גם הדרך התפוסה; היא דרך החיים, שלא היתה
 ראויה להתקיים כעבר, ולא ניתן לה מקום בעתיד.
 כל אחד מאתנו הוא בבחינת "שעיר". ניתן לו כוח
 ההתנגדות, והוא מוכשר להתנגד בעוול לכל דרישה
 שהוטלה על רצונו. וערכם המוסרי של חיינו תלוי
 באופן הפעלת כוח זה. בידינו להפעיל את כוח
 ההתנגדות ברשות ה' ותחת מרותו. בידינו להיות
 בבחינת "שעיר לה"; להתנגד לכל הגירויים הפנימיים

שם משנה מנין שקושרין לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח, שנאמר (ישעיה א) "אם יהיו חטאיכם כשנים וגו'": גמ' "כשנים" כשני מיבעי ליה. א"ר יצחק אמר הקב"ה לישראל, אם יהיו חטאיכם הללו שסדורות ובאות מששת ימי בראשית ועד עכשיו "כשלג ילבינו". דרש רבא מ"ד (שם) "לכו נא

עין איה

יצחק, אמר הקב"ה לישראל, אם יהיו חטאיכם כשנים הללו שסדורות ובאות מששת ימי בראשית ועד עכשיו, "כשלג ילבינו". תקפה של תשובה היא מגעת לא רק בחטאים מקריים, שהם יותר קרובים לשגגה ממה שהם קרובים לזדון, אלא בעיקר הדבר מתגלה אור התשובה בהחטאים השטתיים, המהלכים מהלך של חיים סדוריים, שהרגילות החמרית והרוחנית גם יחד מיאשת את כל אפשרות של תשובה מהם, - בא דבר ד' לאמר, שלא כן הדבר, שרק מורך לב הוא להיות נאחזים בסדור מוטבע, לאמר שנגד טבע האדם ונגד טבע החברה האנושית היא התשובה. כי אדיר ואמיץ הוא כחה של תשובה, אשר בידו להפוך סדרים מושרשים. גם אם שנים רבות, גם אם תקופות של דורות יעברו על החטאים המסודרים, וגם אם יהיו סדורות ובאות כשנים הללו, מששת ימי בראשית עד עכשיו, "כשלג ילבינו".

ק"ב. דרש רבא, מ"ד "לכו נא ונוכחה יאמר ד", "לכו נא", באו נא מיבעי ליה. "יאמר ד", אמר ד' מיבעי ליה. הויכוח, שהנביא מעורר על ידו את האומה, ודאי הוא סבה להתקרב אל ד', ובמקום שאומר לכו נא, המורה איזה צעד של התרחקות, היה ראוי לציין במאמר באו נא, המורה קירוב. והתוכן של הצגת ויכוח בין הקב"ה וכנסת ישראל, איננו בשום אופן חזון מתמיד, עד שיהיה אפשר לתאר אותו גם בעתיד, במקום עבר והווה, כמו "ככה יעשה איוב"¹. כי ראוי לדעת שכל ההליכה האלהית עם עם בחירו, היא הליכה של חבוב הוקרה ואהבה, ודרך הויכוח הוא תוכן יוצא מן הכלל, "בשצף קצף הסתרת פני רגע ממך ובחסד עולם רחמתיך"². וראוי לאמר ע"ז אמר ד', המציין את המאורע בשעתו, אם לא שבא כאן לצייר לנו תכונה נפלאה, המקפת את כל צעדי התולדה הישראלית בחסינות עזה עד אחרית הימים, למען דעת צדקת ד' וחסדו לבית ישראל.

מצד עצמו, אמנם שנאה נפשית טמונה היתה בעצמותו של הר סיני והופעתו, מחאה עזה על בנין עולם שדם וברזל, רשע וכסל הם הם יסודותיו. ואוי לו לעולם אם בנין זה היה הולך ומתמשך. ונקרא הר סיני זה הר האלהים חורב, מפני שירדה עליו חורבה לאוה"ע, אע"פ שלא נסתגלו האומות לחיוביו העצומים של הר סיני, אבל פעל הוא בהופעתו שבנין שקט ומיושב אי אפשר להתקיים בעולם בניגוד להופעותיו האלהיות של ההר חמד אלהים לשבתו¹, זה סיני בקודש². ומתוך החרבן המוכרח לבא על עולם הבנוי על שקר ורשעה, מוכרח בנין עולם שלם להגלות, "עולם חסד יבנה, שמים תכין אמונתך בהם"³.

קל. מנין שקושרין לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח, שנאמר "אם יהיו חטאיכם כשנים וגו'". החיים ותגבורת החיים המתגלה בנפש, המתגוננת בדם החי, בדם האדום החם והתוסס, הם הם הגורמים, עם כל היופי והזהר שבהם, גם את כל החרבן והשממון שבהם, את כל החטאת והרשע שבהם. וסוף הכל מוכרחת התשובה לבא והסליחה להמצא. והעודף של סערת החיים מוכרח להשתלח למקום השממון, למרכז החרבן, כי הוא הוא יסוד החרבן והשממה. ויריעה זו והרגשה פנימית זו, מישרת את הנפש ללכת לקראת המשקל הממוזג של החיים, לקראת התפארת ההרמונית שלהם, שהם הם דרכיה של תורה, אור החיים הבא ממקור החיים והנותן אור הסליחה על כל עוונות החיים בצאתם מחוץ להגדרתם. וכל אלה מבטא הוא הלשון של זהורית שקושרין בראש שעיר המשתלח, המיסד את יסוד הטהרה והקדושה החסינה של החיים העוזים, "אם יהיו חטאיכם כשנים, כשלג ילבינו".

קלא. "כשנים", כשני מיבעי ליה. אמר רבי

קכ"ב. 1. תהילים סח, יז. 2. שם שם, יח. 3. שם פט, ג. קל"ב. 1. איוב א, ה. 2. ישעיה נד, ח.